

Çeviri Sürecinde Kültürel Manipülasyon: *Sinekli Bakkal* Eseri Üzerine Bir Analiz

Cultural Manipulation in the Translation Process: An Analysis of the Novel Sinekli Bakkal

Öz

Gülfidan AYTAS*

*Öğr. Gr. Dr., Giresun Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, Giresun, Türkiye.

gulfidan.aytas@giresun.edu.tr.

ORCID: 0000-0003-1566-1592, 16047

ROR ID: <https://ror.org/04ttmw109>

Gönderilme Tarihi / Received Date

29.11.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date

26.02.2025

Yayın Tarihi / Publication Date

21.03.2025

Atıf/Citation: Aytas G., Çeviri Sürecinde Kültürel Manipülasyon: *Sinekli Bakkal* Eseri Üzerine Bir Analiz
Dil ve Edebiyat Araştırmaları, 31, 153-176
doi.org/10.30767/diledeara.1593666

Hakem Değerlendirmesi:

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme.

Çıkar Çatışması:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review:

Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest:

The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support:

The author declared that this study has received no financial support

Dil ve Edebiyat Araştırmaları

Dergimizde yayımlanan makalelerin telif hakları dergimize ait olup CC-BY-NC-ND lisansına uygun olarak açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

Language and Literature Studies

The copyright of the articles published in our journal belongs to our journal and is published as open access in accordance with CC-BY-NC-ND licenses.

tded.org.tr | 2025

Bu çalışma, Halide Edib Adıvar'ın *Sinekli Bakkal* adlı romanının İngilizce çevirisi (*The Clown and His Daughter*) üzerinden edebi çeviride kültürel manipülasyonun rolünü ve etkilerini incelemektedir. Çalışma, çeviri süreçlerinde manipülasyonun hem bir gereklilik hem de bir araç olduğunu savunan Bassnett ve Lefevere'nin teorik çerçevesinden hareketle, çevirmenin ideolojik, kültürel ve etik tercihlerinin çeviri sürecine olan etkilerini değerlendirmektedir.

Sinekli Bakkal, Osmanlı toplumunun modernleşme sürecinde yaşanan toplumsal ve kültürel dönüşümleri ele alan bir eserdir. Ancak eserin İngilizceye çevirisinde, Batılı okuyucuların beklentileri doğrultusunda kaynak metindeki kültürel ve toplumsal unsurların manipüle edildiği tespit edilmiştir. Çalışma, Venuti'nin çevirmen "görünmezliği" kavramına atıfta bulunarak, Batı merkezli çeviri pratiklerinde sıklıkla yapılan kültürel düzeltmelerin, çevirmenin sorumluluğu ile ticari ve ideolojik kaygılar arasındaki gerilimde nasıl bir rol oynadığını sorgulamaktadır. Ayrıca, Adıvar'ın çeviri sürecine aktif katılımının, manipülasyon sürecini nasıl şekillendirdiği ele alınmış ve çevirmen kararlarının çeviri etiği bağlamında yeniden tartışılması gerektiği kanısına varılmıştır. Bu bağlamda, çalışmada edebi çeviride kültürel manipülasyonun teorik temelleri ele alınmış, *Sinekli Bakkal* örneği üzerinden kullanılan stratejiler detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Çalışma, çeviri etiği bağlamında, kaynak metin ve hedef metin arasındaki dengenin nasıl ve neden şekillendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri etiği, kültürel manipülasyon, çeviri eleştirisi, Halide Edib Adıvar, "*Sinekli Bakkal*", "*The Clown and His Daughter*".

Abstract

This study examines the role and impact of cultural manipulation in literary translation through the English translation of Halide Edib Adıvar's novel *Sinekli Bakkal* (*The Clown and His Daughter*). Drawing on the theoretical framework of Bassnett and Lefevere, which views manipulation in translation as both a necessity and a tool, the study evaluates how the translator's ideological, cultural, and ethical choices influence the translation process.

Sinekli Bakkal portrays the social and cultural transformations experienced during the modernization of Ottoman society. However, its translation reveals that cultural and societal elements of the source text were manipulated to align with Western readers' expectations. Referencing Venuti's concept of translator "invisibility," the study interrogates the role of cultural flattening prevalent in Western-centric translation practices, particularly in the tension between the translator's responsibility to the source culture and commercial or ideological concerns. Additionally, Adıvar's active involvement and its effect on the manipulation is critically examined. This study examines the theoretical foundations of cultural manipulation in literary translation and analyzes the strategies used in *Sinekli Bakkal*, aiming to uncover how and why the balance between the source and target texts is shaped by translation ethics.

Keywords: Translation ethics, cultural manipulation, translation critique, Halide Edib Adıvar, *Sinekli Bakkal*, *The Clown and His Daughter*.

Giriş

Günümüzde çeviri eleştirisi, yalnızca öznel, zevklerin ve sezilerin, beğenilerin bir aktarımı olmaktan sıyrılmıştır. Artık amaç çevirinin, hem ürünün hem de sürecin, dizgesel bir anlatısını sunmak ve bunu yaparken çeviri süreci ve ürünü hakkında bilinenleri ve bunlara dayanarak varılan nesnel yargıları ve öznel düşünceleri yansıtmak olmuştur (Aksoy, 2001, s. 2). Çevirmenin yaptığı seçimler, kaynak metnin anlamını ve kültürel bağlamını hedef kitleye taşıırken, aynı zamanda hedef kültürün beklenti ve hassasiyetlerini karşılamak için belirli uyarlamaları da içermektedir. Böylece, çeviri hem bir yaratıcı yeniden üretim hem de ideolojik bir temsil aracı haline gelmektedir.

Edebi çeviri, yalnızca diller arası bir anlam aktarımı değil, aynı zamanda kültürler arası bir müzakere sürecidir. Bu müzakere süreci, çevirmenin ideolojik, kültürel ve etik tercihleri tarafından şekillenmekte ve bu tercihler, genellikle kaynak metnin hedef kültürde kabul edilebilir bir form kazanmasını sağlamak amacıyla manipülasyon içermektedir. Manipülasyonun doğası ve kapsamı, çevirmenin kaynak metin ile hedef kültür arasındaki güç dengesini nasıl algıladığına bağlı olarak değişmektedir. Bassnett ve Lefevere (1990, s. 95), çeviri sürecini bir yeniden yazım süreci olarak ele alarak, çevirmenlerin ideolojik veya estetik kaygılar doğrultusunda metinleri yeniden şekillendirdiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, manipülasyonun çeviride yalnızca bir araç değil, aynı zamanda bir gereklilik olduğunu belirtmektedirler.

Çeviri sürecinde manipülasyon, özellikle edebi metinlerde, kaynak kültüre ait unsurların hedef kültürün değerleri ve normlarına uygun hale getirilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu durum, çeviri etiği bağlamında önemli tartışmalara yol açmaktadır. Venuti (1995), çevirmenin “görünmezliği” kavramını ele alırken, Batı merkezli çeviri pratiklerinde kültürel ve dilsel farklılıkların sıklıkla düzleştirildiğini belirtmiştir. Venuti, çevirmenin metni evrensel bir forma dönüştürmek yerine, kaynak kültürün benzersiz unsurlarını görünür kılmaya sorumluluğu taşıdığını savunmaktadır (Venuti, 1995). Ancak, bu sorumluluk, her zaman ticari, ideolojik ve politik kaygılarla çatışma içerisindedir.

Bu bağlamda, Halide Edib Adıvar’ın edebi kimliği ve eserleri, çeviri sürecinde ortaya çıkan kültürel manipülasyonların nasıl şekillendiğini anlamak açısından önemli bir örnek sunmaktadır. Halide Edib Adıvar, Türk edebiyatının en önemli romancılarından biri olup, özellikle Osmanlı’nın modernleşme sürecini, toplumsal yapıyı ve kadın kimliği üzerindeki dönüşümleri eserlerinde detaylı bir şekilde ele almıştır. Eserlerinde birey-toplum ilişkisini, gelenek ile modernite arasındaki gerilimi ve Doğu-Batı çatışmasını merkeze almış; bu bağlamda, Türk romanında önemli bir kırılma noktası oluşturmuştur. *Handan* (1912), *Ateşten Gömlek* (1923) ve *Vurun Kahpeye* (1926) gibi eserleri, hem milli mücadele dönemine hem de Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş sürecindeki kimlik değişimlerine odaklanarak, yazarın tarihsel ve toplumsal meselelere duyarlılığını ortaya koymuştur (Enginün, 1989, s. 134).

Halide Edib’in en tanınmış romanı olan *Sinekli Bakkal* ise, yazarın olgunluk dönemine ait bir eser olup, Osmanlı toplumundaki Doğu-Batı gerilimini mikro düzeyde bir mahalle ortamında gözler önüne sermektedir. Romanın başkarakteri Rabia, geleneksel Osmanlı-Türk değerlerini temsil ederken, Batılı müzisyen Peregrini, modernleşmenin ve Batı kültürünün simgesi olarak konumlandırılmıştır. Romanın anlatısal yapısında, Rabia’nın Doğu ve Batı değerleri arasındaki dengeyi kurmaya çalışması, dönemin modernleşme sürecinin birey üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir.

Şerif Mardin, Halide Edib'in romanlarını, Osmanlı toplumunun sosyal ve kültürel dönüşümünü anlamak için önemli bir kaynak olarak değerlendirmektedir ve özellikle *Sinekli Bakkal*'ın, geleneksel Osmanlı yapısının Batılı düşünce ve yaşam tarzı karşısındaki direnç ve uyum süreçlerini ele alan bir anlatı sunduğunu vurgulamaktadır (Mardin, 2016, s. 83).

Romanın edebi serüveni, Türk ve dünya edebiyatında ayrı yönlerden değerlendirilmesi gereken bir süreç içinde şekillenmiştir. Müge Galin, eserin ilk olarak 1935 yılında İngilizce olarak *The Clown and His Daughter* adıyla yayımlanmasının, Batılı okura Osmanlı toplumunu tanıtmaya amacı taşıdığını öne sürmektedir (Galin, 1997, s. 46). Halide Edib'in romanı önce İngilizce yazmış ve ardından Türkçeye çevirmiş olması, kültürel aktarım sürecinde eserin nasıl biçimlendiğini ve çeviri sürecinin eserin içeriğine nasıl müdahalelerde bulunduğunu anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir.

Türk edebiyatındaki yeri açısından değerlendirildiğinde, Berna Moran, *Sinekli Bakkal*'ı, Doğu ve Batı arasındaki gerilimi bireyin iç dünyasında yansıtan önemli bir roman olarak ele almaktadır ve Rabia karakterini, geleneksel değerlerle modernleşme arasında sıkışmış bireyin edebi bir yansıması olarak değerlendirmektedir (Moran, 1994, s. 234). Roman, Tanzimat romanlarının devamı niteliğinde olup, Ahmet Mithat Efendi ve Namık Kemal gibi yazarların gelenek-modernite eksenindeki anlatılarını daha derinlemesine işleyen bir yapı sunmaktadır. Ancak, Halide Edib'in anlatımı, klasik Tanzimat romanlarının aksine, karakter psikolojisine ve bireysel kimlik inşasına daha fazla odaklanmaktadır.

Dünya edebiyatı bağlamında ise *Sinekli Bakkal*, Oryantalist anlatılar ile post-kolonyal söylemler arasındaki gerilimli ilişkiler içinde değerlendirilebilir. Edward Said, Batı'da Doğu'yu anlatan eserlerin çoğunlukla egzotik ve ötekileştirici bir dille kaleme alındığını vurgulamaktadır (Said, 1978, s. 41). *Sinekli Bakkal*, Osmanlı toplumunu Batılı okura tanıtmaya amacı güderek yazılmış olmasına rağmen, belirli oryantalist kalıplara hapsolmuş bir anlatı sunmaktadır. Örneğin, Batılı karakter Peregrini'nin Osmanlı toplumuna duyduğu ilgi, Batı'nın Doğu'ya yönelik romantize edici bakış açısının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, eserin çeviri süreci de Batılı okurun beklentilerini karşılayacak şekilde şekillendirilmiş, böylece Osmanlı toplumuna dair bazı unsurlar nötralize edilerek veya Batılı anlatı kalıplarına uygun hale getirilerek aktarılmıştır.

Nitekim eser, ilk olarak 1935 yılında Londra'da *The Clown and His Daughter* (Soytarı ve Kızı) adıyla İngilizce yayımlanmış, aynı yıl içinde *Haber* gazetesinde tefrika edilerek Türk okurlarıyla buluşmuştur. Daha sonra, 1936 yılında *Sinekli Bakkal* adıyla kitap olarak basılmıştır (Şahin, 2022, s. 38). Halide Edib, romanını önce İngilizce olarak yazmış, ardından Türkçeye çevirerek yeniden üretmiştir. Bu süreç, yazarın eseri farklı kültürel bağlamlara uyarlaması açısından büyük önem taşımaktadır. İngilizce versiyon Batılı okurun beklentilerine göre şekillendirilirken, Türkçe versiyon Osmanlı toplumunun özgün yapısını ve dönemin değerlerini daha doğrudan yansıtmaktadır.

Bu bağlamda, eserde özellikle birey-toplum ilişkisi ve toplumsal cinsiyet rolleri ön plana çıkmaktadır. Nitekim Şahin (2022), Adıvar'ın eserlerinde bireysel kimlik inşasının ve toplum içindeki kadın rolünün önemli bir tema olduğunu vurgulamaktadır. *Sinekli Bakkal* da bu çerçevede Rabia karakteri üzerinden geleneksel değerlere bağlı bir kadın figürü sunarken, onun Batılı bir müzisyen olan Peregrini ile olan ilişkisi aracılığıyla Doğu-Batı karşıtlığını işlemektedir (Şahin, 2022, s. 92). Bu yönüyle roman, sadece bireysel kimlik çatışmasını değil, Osmanlı'nın modernleşme sürecinde karşı karşıya kaldığı ideolojik gerilimleri de yansıtan çok katmanlı bir anlatıya sahiptir.

Ayrıca, Adıvar'ın romanın çeviri sürecine aktif katılımı, eserin çeviri yoluyla yeniden şekillenmesine ve belirli ideolojik tercihlere göre yönlendirilmesine sebep olmuştur. Şahin'e (2022) göre, Adıvar'ın çeviri sürecine olan katkısı, onun romanlarındaki yapı ve izleklerin Batı edebi anlayışına göre yeniden yorumlanmasını sağlamış, ancak bu durum eserin özgün anlam dünyasında bazı dönüşümlere yol açmıştır. *The Clown and His Daughter*, Osmanlı-Türk toplumunun özgün kültürel atmosferini Batılı okur için daha anlaşılır kılmak amacıyla bazı içerik değişiklikleri içermektedir (Şahin, 2022, s. 105).

Bu durum, Tahir-Gürçağlar'ın (2008) çeviri sürecinde kültürel unsurların manipüle edilmesini, çevirmenin hedef kültürdeki okuyucu kitlesine metni kabul ettirme çabasının bir parçası olarak değerlendirdiği görüşüyle örtüşmektedir (Gürçağlar: 2008). Ancak bu durum, kaynak metinde yer alan kültürel anlamların, hedef kültürdeki okuyucuya ne derece doğru ve eksiksiz bir şekilde iletilebildiği sorusunu da beraberinde getirmektedir.

Halide Edib Adıvar'ın *Sinekli Bakkal* romanı, Osmanlı toplumunun modernleşme sürecinde yaşadığı toplumsal ve kültürel dönüşümleri ele alan önemli bir eserdir. Roman, bireysel temaların ötesine geçerek toplumsal sorunlara yönelir ve dönemin sosyal yapısını, geleneksel ile modern, Doğu ile Batı arasındaki gerilimleri merkeze alarak incelemektedir. Şahin (2011), eserin yapısal ve izleksel derinliğini analiz ederek, romanın bir kimlik mücadelesi sunduğunu ve mekân olgusunun bu mücadelenin belirleyici bir unsuru olduğunu vurgulamaktadır. Yazar, *Sinekli Bakkal*'ın bireyin kendilik evrenini kişi, mekân ve zaman boyutlarında yansıtan simgesel bir anlatıya sahip olduğunu belirtmektedir (Şahin, 2011, s. 1549).

Bu doğrultuda, romanın 1935 yılında Londra'da Allen & Unwin Yayınevi tarafından yayımlanan İngilizce çevirisi *The Clown and His Daughter*, Osmanlı toplumundaki toplumsal ve kültürel dinamiklerin Batılı okuyucuya nasıl aktarıldığını ve bu aktarım sürecinin ne derece manipüle edildiğini anlamak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Şahin (2022), Halide Edib'in romanlarında yapı ve izlek analizine odaklanarak, eserin ideolojik ve kültürel açılardan nasıl dönüştürüldüğünü ortaya koymaktadır (Şahin, 2022). Bu dönüşüm çeviri süreçlerinde dikkat çekmiştir. Öyle ki, çeviri sürecinde metnin Batılı okuyucu için daha anlaşılır ve kabul edilebilir hale getirilmesi amacıyla birtakım değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Özellikle romanın Doğu-Batı çatışmasını ele alan yönleri, Batı okuyucusunun algısına uygun hâle getirilmiş ve kimi bağlamlarda Osmanlı toplumunun dinî, kültürel ve toplumsal unsurları belirli bir çerçevede yeniden inşa edilmiştir.

Halide Edib'in bu çeviri sürecine aktif katılımı, metnin dönüşüm sürecini daha da önemli kılmaktadır. Kaynak metindeki kültürel gerilimler ve toplumsal yapılar, hedef okura hitap edecek şekilde revize edilmiş, böylece romanın ideolojik ve anlatı yapısı belirli ölçüde yeniden şekillenmiştir. Şahin'in (2011) belirttiği üzere, *Sinekli Bakkal*, bireyin kimlik arayışını simgesel bir mekân ve zaman kurgusu içinde ele alırken, çeviri metinde bu izleğin nasıl dönüştürüldüğü ayrı bir tartışma alanı açmaktadır (Şahin, 2011). Bu açıdan, çeviri metnin kaynak metinden ne ölçüde farklılaştığını anlamak, sadece edebi çeviri açısından değil, kültürel aktarım süreçlerinin ideolojik ve estetik boyutlarını incelemek açısından da önem arz etmektedir.

Buna bağlı olarak, Halide Edib Adıvar'ın çeviri çalışmaları, onun edebi ve kültürel üretim sürecinin yalnızca yazarlıkla sınırlı olmadığını, aynı zamanda çeviri yoluyla da bilgi aktarımına önemli katkılar sunduğunu göstermektedir. Yazarın çevirileri, farklı dönemlerde farklı türlerde eserleri içererek geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Örneğin, Shakespeare'in *Hamlet* (1941), *Nasıl*

Hoşunuza Giderse (1943), *Coriolanus* (1945) ve *Antonious ve Cleopatra* (1949) gibi oyunlarının çevirileri, onun dünya klasiklerine olan ilgisini ve bu eserleri Türkçeye kazandırma çabasını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, George Orwell'in *Hayvan Çiftliği* (1990) gibi siyasi ve alegorik bir eseri Türkçeye çevirmesi, onun çeviri anlayışının yalnızca edebi değil, aynı zamanda ideolojik ve toplumsal yönleri de kapsadığını göstermektedir.

Halide Edib'in çeviri faaliyetleri yalnızca bireysel çabalarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda eğitim alanında da kendini göstermiştir. 1912 yılında *Talim ve Terbiye* adlı eserinde çeşitli eğitimcilerden faydalanarak bir derleme oluşturması, onun eğitime verdiği önemi ve bu alandaki çeviri faaliyetlerinin toplumsal bir boyuta ulaştığını göstermektedir. Ayrıca, *Babür Han* (Flora Annie Stell'den, 1914) ve *Gizli Belde* (Vampole'den, 1928) gibi eserleri çevirmesi, tarih ve edebi anlatı alanlarında da çeviri deneyimine sahip olduğunu göstermektedir.

Özellikle *Sinekli Bakkal*'ın İngilizce çevirisi (*The Clown and His Daughter*), edebi çeviride kültürel manipülasyon bağlamında önemli bir inceleme alanı oluşturmaktadır. Şahin'in belirttiği gibi, Halide Edib'in bu romanı, bireysel kimliklerin ötesinde toplumsal ve kültürel çatışmaları yansıtan bir metin olup, çeviri sürecinde bu çatışmaların nasıl yeniden yapılandırıldığı dikkat çekici bir meseledir (Şahin, 2022). Çeviri sürecinde Osmanlı toplumunun dinî, kültürel ve toplumsal dinamikleri, Batılı okuyucunun anlayışına uygun hâle getirilmek amacıyla belirli değişimlere uğratılmıştır. Özellikle Doğu-Batı karşıtlığı, Osmanlı toplum yapısının Batılı okuyucular için daha anlaşılır ve kabul edilebilir bir biçimde sunulması adına bazı stratejik revizyonlar içermektedir.

Bu revizyonlar, yazarın toplumsal ve kültürel yapıları yeniden şekillendirme çabalarını yansıtmaktadır. Şahin (2022), Halide Edib'in romanlarında yapısal ve izleksel analiz yaparken, yazarın toplumsal çatışmaları nasıl metne taşıdığını ve karakterler aracılığıyla nasıl bir kimlik mücadelesi sunduğunu detaylı bir şekilde ele almaktadır. Yazar, "Sinekli Bakkal romanıyla bireysel konuların sınırlarını aşarak toplumsal sorunlara yönelmektedir. Toplumun içinde bulunduğu durumu, bir ayna gibi metne taşıyan Adıvar, zamanın çatışmalarla dolu akışını, yaşamın gerçekliğine dönüştürerek merkezi bir mekân içinde imgelerin diliyle ortaya koymaktadır. Bu yönüyle kimliksel değerlerin çatıştığı 'Sinekli Bakkal' romanı, imgelerle örülmüş, kendilik evrenin, kişi, mekân ve zaman boyutunda bir yansımasıdır" (Şahin, 2022, s. 1549).

Bu açıdan, romanın çeviri sürecinde Osmanlı toplum yapısının Batılı okuyucu için daha anlaşılır hale getirilmesi amacıyla belirli değişimlere uğratıldığı söylenebilir. Şahin'in çalışmasında da vurgulandığı gibi, Halide Edib Adıvar'ın eserlerinde belirli bir simgesel derinlik bulunmakta ve bu imgeler çeviri sürecinde dönüştürülerek farklı kültürel kodlarla yeniden inşa edilmektedir. Bu durum, özellikle Osmanlı toplumunun dinî ve toplumsal yapısının, Batılı algıya daha uygun bir çerçevede sunulması sonucunu doğurmaktadır.

Nitekim, Halide Edib'in çeviri sürecine doğrudan katılımı, çevirinin ideolojik ve kültürel bir yeniden inşa süreci olduğunu göstermektedir. Halide Edib Adıvar'ın çeviri çalışmaları, onun yalnızca bir edebiyatçı değil, aynı zamanda bir kültürel aktarımcı ve çeviri stratejileri geliştiren bir entelektüel olduğunu göstermektedir. Şahin'in (2022) vurguladığı gibi, Halide Edib'in romanları kimliksel çatışmaların, tarihsel süreçlerin ve toplumsal dönüşümlerin simgesel anlatımlarla sunulduğu metinlerdir (Şahin, 2022). Çeviri süreçleri ise bu anlatıların Batılı okuyucuya nasıl yansıtıldığını ve bu yansıtma sırasında hangi dönüşümlere uğradığını anlamak açısından kritik bir noktada durmaktadır. Halide Edib'in eserlerinde edebi çeviri süreçlerinde manipülasyonun teorik temelleri

incelenmekte ve Halide Edib'in çeviri pratiği, çeviri etiği açısından değerlendirilmektedir. Bu alışma, özellikle kaynak ve hedef metin arasındaki dengenin nasıl Şekillendiğini tartışarak, çeviri pratiğinde manipülasyonun kaçınılmaz olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir.

Teorik ereve ve Kavramsal Temeller

Çeviri Etiği ve Eleştirisini: Çeviri etiği, görevin stlenilip stlenilmeyeceğine karar verilmesinden, çevirmenin eviri kararlarını vererek ürünün oluşturmasına ve bu esnadaki kontrol ve düzeltme mekanizmalarının işlemesine, ürün oluştuktan sonra son haline getirilerek okurun eline ulaşmasına ve geri bildirimler alınana kadar süren, ürün oluşana kadar eviri sürecine katılanların işbirliğini gerektiren ve sürecin her aşamasında etik normlara ihtiyaç duyulan "karmaşık bir süreçtir". Çeviri süreçlerini kapsayan etik türü, "ok boyutlu" bir etikdir ve meslekler ile mesleki erdemlerini de içerir. Bu bağlamda eviri etiği karmaşık ilişkiler bütünüdür (Arslan, 2017, s. 4).

Bu ilişkileri anlamada eviri etiği ve eleştirisini, eviri sürecinde meydana gelen kültürel, ideolojik ve dilsel manipülasyonları anlamada önemli bir yer tutar. Bu alandaki literatür, çevirmenin rolünü, eviri stratejilerini ve eviri sürecindeki etkileşimleri derinlemesine inceleyen bir dizi önemli çalışmayı içerir. Çeviri sürecindeki etik sorunlar, özellikle metnin orijinal bağlamından sapmalar ve kültürel farkların aktarımı bağlamında ele alınmıştır. Bu çalışmada yapılan literatür taramasında, eviri etiği ve eleştirisini üzerine yapılan temel çalışmalara yer verilerek, bu çalışmanın teorik temelleri tartışılmıştır.

Bu temel çalışmalardan ilkinini Lawrence Venuti (1995), evirinin kültürel bağlamdaki manipülasyonunu en belirgin Şekilde ele alan *The Translator's Invisibility: A History of Translation* adlı eserinde sunmuştur. Venuti, evirmenin görünmezliği kavramını, eviri sürecindeki ideolojik maniplasyonların bir sonucu olarak tartışmaktadır. Ona göre, çevirmenin kültürel rolü genellikle göz ardı edilmekte, bu da çevirmenlerin orijinal metni, kaynağındaki kültürel unsurları yansıtarak değil, hedef dilin ve kültürünün gereklilikleri doğrultusunda Őekillendirerek sunmalarına yol açmaktadır. Venuti'nin bu yaklaşımı, çevirinin kültürel ve ideolojik manipülasyonlarını ele alırken çevirmenin sadece bir dil aktarıcısı değil, aynı zamanda bir kültür aracısı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu alışmada, Halide Edib'in eserlerinin Batı dillerine çevirilerinde bu görünmezlik stratejilerinin nasıl işlediğini analiz etmek önemlidir.

Tymoczko ve Gentzler'in *Translation and Power* (2002) adlı derlemesi ise, çevirinin ideolojik ve kültürel bağlamdaki gücünü tartışan önemli bir kaynaktır. Çeviri, yalnızca dilsel bir aktarma işlemi değil, aynı zamanda güç ilişkilerinin, kültürel ve politik değerlerin bir aracıdır. Bu bağlamda, çevirmenlerin kararları, metnin hedef kültürde nasıl algılandığını belirleyen önemli etkenlerdir. Venuti ve Tymoczko'nun çalışmalarında, çevirmenin etkileşimli rolü ve metnin hedef kültürde nasıl Şekillendiği zerine derinlemesine analizler yapılmıştır. Bu alışmalar, Halide Edib'in eserlerinin Batı'daki yansımalarını inceleyen bu çalışma için önemli bir teorik zemin oluşturabilirler.

Çevirinin tarihsel ve kültürel manipülasyonlarını ele alan önemli bir çalışma da Bassnett ve Lefevere'in *Translation, History and Culture* (1990) adlı eseridir. Bu eser, çevirinin sadece dilsel bir aktarma süreci olmadığını, aynı zamanda tarihsel, kültürel ve politik bağlamların Şekillendiği bir edim olduğunu vurgulamaktadır. Çevirmenler, metnin hedef kültürde kabul edilebilirliğini sağlamak adına çoğu zaman metin üzerinde manipülasyonlar yapmaktadırlar. Bu manipülasyonlar, özellikle siyasi ve edebi metinlerde belirgin hale gelmektedir. Bu alışmada, Halide Edib'in romanlarının Batı dillerine aktarılmasında bu tür maniplasyonların nasıl işlediği ve metnin nasıl yeniden inşa edildiği incelenmiştir.

Tüm bu çalışmalara ek olarak, Hatim ve Mason'un *Discourse and Ideology in Translation* (1997, s. 182-185) adlı makalesi, çeviri sürecinde ideolojik çatışmaların ve dilsel farkların nasıl şekillendiğini ele almıştır. Çeviri süreci, farklı ideolojilerin ve dilsel normların çatıştığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle edebi metinlerin çevirisinde, yazarın kültürel bağlamını anlamak ve hedef kültüre uygun bir biçimde aktarılmasını sağlamak büyük bir etik sorumluluktur. Çalışmada, Halide Edib'in romanlarındaki ideolojik çatışmaların Batı dillerine aktarımı esnasında bu çatışmaların nasıl yansıtıldığına dair örnekler sunulmuştur.

Tüm bu çalışmalara ayrıntılı bir şekilde bakıldığında, çeviri eleştirisi üzerine yapılan araştırmaların, çevirmen seçimlerinin metni nasıl şekillendirdiğine dair derinlemesine analizler sunduğu görülmektedir. Yücel'in *Çeviri Eleştirisi Neyi Eleştirir?* (2007, s. 41) adlı çalışması, çeviri eleştirisinin amacını ve kapsamını tartışmaktadır. Çevirmenlerin seçimlerinin, metnin anlamını nasıl dönüştürdüğüne dair eleştirel bir bakış açısı geliştirmektedir. Bu bağlamda, Halide Edib'in romanlarının çevirisinde, çevirmenlerin yaptığı seçimlerin metnin orijinal anlamından sapmalar ve kültürel manipülasyonlar üzerine nasıl etkiler yarattığı analiz edilmiştir.

Çeviri etiği ve eleştirisi üzerine yapılan bu literatür taraması, çevirmenin kültürel ve ideolojik manipülasyonlarla ilgili yaptığı seçimlerin, çevirinin ideolojik boyutunu nasıl şekillendirdiğine dair önemli bir teorik altyapı sunmaktadır. Halide Edib'in romanlarının Batı dillerine aktarımında bu literatür ışığında yapılacak analizler, çevirmenlerin kültürel etkileri ve metnin orijinal bağlamından sapmaların daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Çevirmen, metni aktarmadan önce hedef kültürün değerlerine ve beklentilerine göre çeşitli seçimler yapabilmektedir, bu da çevirinin yalnızca dilsel bir işlem olmanın ötesine geçmesine neden olmaktadır. Çeviri etiği ve kültürel manipülasyon kavramları, bu sürecin derinliklerine inilmesine yardımcı olabilir. Çeviri etiği, çevirmenin karşılaştığı etik sorumlulukların ve bu sorumlulukların metne yansıyan izlerinin anlaşılmasını sağlarken, kültürel manipülasyon ise çevirmenin hedef kültüre uyum sağlamak amacıyla yaptığı müdahalelerin incelenmesine olanak tanıyabilir. Bu çalışmada, çevirmenin görünmezliği, ideolojik çatışmalar ve çeviri etiği üzerine yapılan tartışmalar, Halide Edib'in eserlerinin Batı dillerine aktarımındaki manipülasyonların ve kültürel aktarımın nasıl şekillendiğine dair önemli veriler sunmaya çalışacaktır.

Bu bağlamda çeviri eleştirisi, çevirmenin metni nasıl ve neden dönüştürdüğünü, hangi ideolojik ve kültürel faktörlerin bu dönüşümü şekillendirdiğini inceleyen bir alan (Yücel, 2007; Aksoy, 2001) olarak dikkat çekmektedir. Bu yaklaşım, çevirinin salt dilsel bir eşleşme olmadığını, aynı zamanda kültürel ve politik bağlamları da içerdiğini savunmaktadır. Çevirinin, kaynak dildeki anlamı olduğu gibi yansıtmaktan ziyade, hedef kültürün dil ve normlarına uygun şekilde yeniden yapılandırıldığı bir süreç olduğu vurgulanmaktadır.

Munday, çeviri süreçlerinde çevirmenlerin ideolojik tercihleri ve değerlerinin nasıl şekillendiğini ve bu tercihlerinin hedef kültüre yönelik nasıl manipülasyonlar yaratabileceğini tartışmaktadır. Ayrıca, çevirmenin ideolojik konumlanmasının, metnin anlamının yeniden yapılandırılmasında ve güç ilişkilerinin ortaya konmasında kritik bir rol oynadığını belirtmektedir (Munday, 2007, s. 33).

Berman & Venuti (2021) bu konuda çeviri sürecindeki «etno-sentrik deformasyon» kavramıyla, çevirinin kaynak kültürden hedef kültüre doğru yöneldiğinde, genellikle kaynak kültürün özgün unsurlarının belirli bir şekilde değiştirilerek aktarılacağını ifade etmiştir. Bu durum, çe-

virmenin hem kaynak hem de hedef kültüre karşı etik bir sorumluluk taşıması gerektiği fikriyle örtüşmektedir. Çevirmenin, hedef kültüre sunacağı metni, o kültürün estetik ve ideolojik çerçeveleriyle uyumlu hale getirme eğilimi, kültürel manipülasyonu doğuran başlıca etmenlerden biridir. Bu bağlamda, Halide Edib Adivar'ın *Sinekli Bakkal* romanının İngilizce çevirisi, Batı dünyasında Osmanlı toplumuna dair var olan önyargıları dönüştürme amacını gütmekte, yerel kültürel unsurları daha evrensel bir dilde sunarak bu önyargılara karşı bir strateji geliştirmektedir.

Çeviri etiği ve kültürel manipülasyon bağlamında yapılan bu tartışmalar, çevirinin aynı zamanda bir kültürel arabuluculuk rolü üstlendiğini ortaya koymaktadır. Chesterman (2001) çeviri normları ve çevirmenin etik sorumlulukları üzerine yaptığı çalışmalarla, çevirinin kaynak dildeki mesajın doğru bir şekilde aktarılmasından öte, metnin hedef kültürde nasıl algılandığı ve hangi anlam katmanlarının ön plana çıktığına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda, Halide Edib'in çevirisi, hem dilsel hem de kültürel bir yeniden yapılandırma olarak ele alınmalı ve çevirmenin metnin hedef kültürel uyumlu hale getirilmesi adına yaptığı manipülasyonlar irdelenmelidir.

Berman & Venuti (2021)'in çeviri eleştirisi modelinde ortaya koyduğu, çevirinin kültürel bir aktarım olduğuna dair görüş, Halide Edib'in çevirisinin de bir kültürel dönüşüm olduğunu desteklemektedir. Aksoy, ise çevirmenin seçimlerinin, çevirinin hem dilsel hem de kültürel boyutunu nasıl şekillendirdiğini tartışmaktadır (Aksoy, 2001). Bu perspektif, çeviri eleştirisinin sadece dilsel doğruluğu değil, aynı zamanda çevirmenin metne yaptığı ideolojik, kültürel ve politik müdahaleleri de sorgulayan bir yaklaşım olduğunu göstermektedir.

Hipotez: Bu çalışmanın hipotezi, Halide Edib Adivar'ın *Sinekli Bakkal* romanının çevirisinde, çevirmenin kültürel ve ideolojik seçimlerinin, kaynak kültürden hedef kültüre aktarılan metnin anlamını ve biçimini nasıl dönüştürdüğüdür. Bu dönüşümün, Batı dünyasında Osmanlı İmparatorluğu ve Türk toplumuna dair var olan önyargıları ve yanlış anlamaları nasıl şekillendirdiği üzerine bir analiz yapılmıştır. Çalışma, çeviri sürecindeki kültürel manipülasyonun, çevirmenin dilsel tercihleri ve kültürel arka planı ile nasıl etkileşimde bulunduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu bağlamda, Yücel (2007, s. 43), çeviri eleştirisini sadece dilsel doğrulukla sınırlı tutmayarak, çevirmenin metne yaptığı ideolojik ve kültürel müdahalelere de odaklanmaktadır. Yücel (2007, s. 52)'in çeviri eleştirisi yaklaşımı, çevirinin doğasında var olan bu tür müdahalelerin anlaşılmasının önemini vurgulamaktadır. Aksoy (2001) ve Berman (2021) gibi çeviribilimci teorisyenlerin de belirttiği gibi, çevirmen, hedef kültürün değerlerine uygun olarak metni dönüştürürken, kaynak kültürün özgün öğelerini ve anlam katmanlarını yeniden şekillendirebilmektedir. Bu süreçte, çevirmen kültürel bir arabulucu olarak, sadece diller arası çeviri ile değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel anlamlarla da ilgilenebilmektedir. Bu bağlamda, *Sinekli Bakkal*'ın İngilizce çevirisi, Osmanlı toplumunun yapısını, değerlerini ve kültürel dinamiklerini Batı okuyucusuna tanıtmaya amacını güderken, Batı dünyasında var olan Türk ve Osmanlı kültürüne dair önyargıların ve algıların dönüştürülmesini hedeflemiştir.

Sinekli Bakkal romanının ilk adı, *The Clown and His Daughter (Soytarı ve Kızı)*'dir. Ancak eserin İngilizce olarak düzenlenen ilk adı *The Shadow Play (Gölge Oyunu)* olmuştur. Halide Edib'in çocukluğunda Ramazan aylarında Ahmet Ağa ile izlediği Karagöz oyunları, eserin merkezi unsurunu oluşturmuştur. Roman, İngilizceden Türkçeye çevrilirken *Sinekli Bakkal* ismini almıştır. Böylece yazar, sadece bir aileyi değil, bütün sokağın yaşantısını ele almaktadır (Enginün, 1989, s. 76).

Sinekli Bakkal Sokağı, İstanbul'un arka mahallelerinden biridir. Bu mahalleyi diğerlerinden ayıran özelliği, değişik kültür, din, ırk ve sınıftan oluşan insanların bir arada yaşadığı bir merkez olmasıdır. Adıvar, *Sinekli Bakkal* Sokağı'nı öznel anlamda İstanbul, genel anlamda ise Osmanlı İmparatorluğu olarak görmektedir. Farklı din, millet ve hayat görüşüne sahip kişilerin bir araya gelerek yaşam sürdürdüğü bu sokak, makrokozmetik anlamda dönemin sosyal yaşantısını yansıtan bir aynadır. Bu açıdan sokakta yaşanan olaylar, özünde Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde yaşayan insanların sorunlarıdır. Romanda *Sinekli Bakkal* Sokağı, değişik kültür ve inançları kuşatıcı, sentezleyici bir mekândır. Bu yüzden Rabia, roman boyunca *Sinekli Bakkal*'dan ayrılmaz. Çünkü *Sinekli Bakkal* Sokağı, kimlik değerlerinin merkezi olarak anlatı kişilerini (Rabia) öteki olmaktan kurtaran yegâne sığınaktır (Şahin, 2011, s. 1550).

Bu çerçevede, Osmanlı'nın kozmopolit yapısı, toplumsal sınıfların ve farklı inanç sistemlerinin iç içe geçtiği mahalle yaşamı, Batılı okuyucuya sunulurken belirli değişimlere uğratılmıştır. Halide Edib'in, Osmanlı toplumunun sosyal dokusunu ve çokkültürlü yapısını Batı dünyasına tanıtarak, bu yapıyı Batılı okuyucunun anlayabileceği çerçevede nasıl yeniden şekillendirdiği, çeviri sürecinin temel tartışma konularından biridir.

Çalışmada, bu kültürel manipülasyonun, çevirmenin yaptığı seçimler aracılığıyla nasıl şekillendiği ve metnin hedef kültüre nasıl adapte edildiği üzerinde durulmuştur. Halide Edib'in eseri, Türk toplumunun sosyo-politik yapısını ele alırken, çevirmen bu yapıyı Batı toplumunun kültürel beklentilerine uyumlu bir biçimde sunmak zorundadır. Bu noktada, kültürel manipülasyonun etkisiyle, bazı özgün unsurların yumuşatılması ya da değişmesi kaçınılmazdır. Bu, Berman & Venuti (2021)'nin kültürel deformasyon teorisi ile örtüşen bir durumdur; çevirmen, kaynak kültürün özgün öğelerini, hedef kültüre uygun şekilde yeniden şekillendirebilmektedir.

Koçoğlu ve Neydim (2021) de, çeviri metinlerinin sadece dilsel değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik açıdan da incelenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Yaptıkları çalışmalarında, Andrew Chesterman'ın çeviri normları çerçevesinde, çevirmenlerin dilsel tercihlerinin hedef kültürün değerlerine ve anlayışına nasıl şekil verdiğini ve çevirinin kültürel taşımacılık işlevini nasıl yerine getirdiğini tartışmışlardır. Yazarlar, özellikle çevirinin eğitim bağlamındaki rolüne dikkat çekerek, çeviri metinlerinin eğitim materyali olarak kullanıldığında, metnin orijinal bağlamından sapmalar ve çevirmenin kendi ideolojik tercihleri gibi faktörlerin eğitici işlevi nasıl etkileyebileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, bu araştırmada, çevirinin yalnızca dilsel düzeyde değil, aynı zamanda kültürel normları taşıyan bir süreç olarak görülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu çerçevede, çevirmenlerin etik sorumluluklarının ve kültürel bağlamda dikkat edilmesi gereken normların rolü büyük bir önem taşımaktadır (Koçoğlu & Neydim, 2021).

Bu açıdan incelendiğinde, çeviri, farklı ideolojilerin ve dil normlarının çatıştığı bir alan olarak tasvir edilebilir ve bu çatışmaların çözülmesi, çevirmenin etik sorumluluğu altında gerçekleşmektedir. Örneğin, *Sinekli Bakkal*'daki, "Osmanlı geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olan karakter" ifadesi Batı kültüründe farklı bir şekilde algılanabilir. Çevirmen, bu tür ifadeleri değiştirerek veya "gelenekçi" bir karakteri daha "modern" bir hale getirerek Batılı okurun kültürel normlarına uygun hale getirebilir. Bu dilsel manipülasyon, ideolojik çatışmaların çözülmesi amacıyla yapılır ve çevirmenin etik sorumluluğuna dahildir.

Aynı şekilde Chesterman (2001) da *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory* adlı eserinde, çeviri teorilerinin evrimini ve bu teorilerin kültürel bağlamlar içinde nasıl

yayıldığını incelerken çeviri fikirlerinin “mem” olarak adlandırdığı bir süreçle aktarıldığını ve bu fikirlerin zaman içinde çeşitli kültürel bağlamlarda nasıl şekillendiğini tartışmaktadır. Chesterman, çeviri teorilerinin geniş bir sosyal ve kültürel etkileşim ağı içinde nasıl yayıldığını vurgularken, çeviri memlerinin sadece dilsel değil, aynı zamanda ideolojik bir anlam taşıdığını belirtmektedir. (Chesterman, 2001, s. 254). Anlaşıldığı üzere, çeviri sürecindeki kültürel dönüşümler, bahsedilen çalışmalarda ele alındığı gibi geniş bir etki alanına sahiptir.

Materyal ve Yöntem

Materyal: Bu çalışmada temel materyal olarak Halide Edib Adivar’ın *Sinekli Bakkal* (1971) romanı ve bu eserin İngilizceye çevrilen versiyonu *The Clown and His Daughter* (2012) kullanılmıştır. Halide Edib Adivar’ın *Sinekli Bakkal* romanı, Osmanlı toplumunun sosyal yapısını, sınıfsal ayrımları ve kültürel dönüşüm süreçlerini yansıtan bir mikrokozmos sunmaktadır. Romanın büyük bir kısmı, İstanbul’un arka mahallelerinden biri olan Sinekli Bakkal’da geçmekte olup, burada yaşayan bireyler toplumsal sınıfların ve farklı inanç sistemlerinin nasıl bir arada var olduğunu gösteren bir yapı oluşturmaktadır. Roman, yalnızca bireysel bir hikâye anlatmakla kalmaz, aynı zamanda Osmanlı’nın sosyo-kültürel yapısına dair önemli ipuçları sunarak, gelenek ve modernite arasındaki gerilimi bir bireyin kimlik mücadelesi üzerinden ele almaktadır. Eserde, Rabia karakteri, geleneksel Osmanlı değerleri ile yetiştirilmiş, dini eğitime önem veren ve muhafazakâr bir çevrede büyümüş bir genç kadındır. Rabia’nın dedesi İmam Hacı İlhami Efendi, mahallede dini otoriteyi temsil eden bir figür olarak konumlandırılır ve onun yetiştirdiği torunu, toplumsal normlara uygun bir kadın kimliği oluşturması yönünde eğitilir. Buna karşılık, Batılı müzisyen Peregrini, Osmanlı toplumundaki Batılılaşma sürecinin bir temsilcisi olarak anlatıya dâhil edilmiştir. Rabia ve Peregrini’nin karşılıklı etkileşimi, Doğu ile Batı’nın nasıl bir araya geldiği ve birbirlerini nasıl dönüştürdüğü konusunda çarpıcı bir örnek sunmaktadır. Rabia’nın, Batılı bir müzisyene duyduğu ilgi ve onun müziğini öğrenme isteği, Osmanlı toplumundaki modernleşme sürecini bireysel bir düzlemde ele alırken, bu ilişkinin mahallede yarattığı çatışma, toplumun değişime karşı nasıl tepki verdiğini göstermektedir. Bu durum, Osmanlı modernleşmesinin bireyler üzerindeki etkisini anlamak açısından oldukça önemli bir noktadır. Romanın sosyolojik bir perspektiften okunması, Rabia’nın temsil ettiği geleneksel Osmanlı kimliği ile Peregrini’nin sembolize ettiği Batılı modernleşme arasındaki gerilimin bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl tezahür ettiğini ortaya koymaktadır. Romanın bir diğer dikkat çekici sosyolojik yönü ise, kadın kimliği ve toplumsal rollerin anlatı içerisindeki konumlandırılmasıdır. *Sinekli Bakkal*’da Rabia, her iki kimlik arasında bir denge unsuru olarak ele alınmakta ve toplumun değişim sürecindeki kadın rollerini temsil etmektedir. Rabia’nın hem dini eğitim almış, geleneksel değerlere bağlı bir kadın olması hem de Batılı müziğe ilgi duyması, Osmanlı toplumunun dönüşüm sürecini bir kadın karakter üzerinden göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca, mahalle kültürünün toplumsal sınıflar arasındaki ilişkileri nasıl şekillendirdiği de romanda vurgulanan bir başka sosyolojik unsurdur.

Yazar, bu eseriyle birlikte romanlarında toplumsal sorunları realist bir biçimde ele alırken hem bireysel hem de toplumsal kimliklerin çatışmalarını ortaya koymaktadır. *Sinekli Bakkal* ile Halide Edib, yeni bir yazın sürecine girmiş ve romanlarında toplumsal sorunları realist bir şekilde irdeleyerek yeni bir biçim ve söylem kazanmıştır (Şahin, 2022, s. 35).

Sinekli Bakkal, Halide Edib’in toplumsal değişimi derinlemesine sorguladığı ve kadınların toplumsal rollerini farklı bir bakış açısıyla ele aldığı bir eserdir. Bu eser, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu’nun modernleşme sürecinde yaşanan kültürel çatışmaları ve toplumsal yapıyı rea-

list bir şekilde gözler önüne sererken, farklı toplumsal sınıfların ve kimlik arayışlarının izlerini de takip etmektedir. Yazarın bu yaklaşımı, romanın kültürel unsurlar açısından yoğun bir şekilde biçimlendiğini ve dönemin sosyo-kültürel yapısını yansıttığını göstermektedir. Bu bağlamda, Halide Edib'in eserleri kültürel manipülasyonun analiz edilmesi için uygun bir materyal oluşturmuştur.

Bunun yanı sıra, Halide Edib'in romanları, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecindeki toplumsal dönüşümün etkilerini ve bu süreçteki kültürel çatışmaları derinlemesine incelemektedir. Romanlarındaki realist anlatım tarzı, toplumsal sorunları yalnızca yüzeysel bir şekilde değil, derinlemesine ve katmanlı bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu da Halide Edib'in eserlerini, dönemin kültürel yapısının ve toplumsal dönüşümün incelenmesi için değerli bir kaynak haline getirmektedir (Şahin, 2022, s. 35).

Romanın İngilizce çevirisi, Halide Edib'in çeviri sürecine bizzat dahil olması ve bu süreçte yaptığı değişiklikler ile manipülasyonun açıkça görülebildiği bir örnek teşkil etmektedir. Bu materyal, kaynak metindeki kültürel unsurların hedef metinde nasıl değiştirildiğini veya yeniden yorumlandığını analiz etmek için incelenmiştir. Ayrıca, dönemin çeviri normları ve Halide Edib'in Batılı okuyucu kitlesine hitap etme amacı da incelemede önemli bir çerçeve sağlamıştır.

Yöntem: Çalışma, betimsel çeviribilim (descriptive translation studies, DTS) yöntemine dayalı olarak yürütülmüştür. Gideon Toury'nin geliştirdiği bu yöntem, çeviri ürünlerini hem kaynak metin hem de hedef kültür bağlamında karşılaştırmalı olarak incelemeye olanak tanımaktadır (Toury, 2012). Bu bağlamda yöntem, şu adımları izlemektedir:

Metinler Arası Karşılaştırma: Kaynak metin (*Sinekli Bakkal*) ve hedef metin (*The Clown and His Daughter*) arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Özellikle, kültürel unsurların (örneğin, dini referanslar, toplumsal yapılar, dil unsurları, değerler) hedef metinde nasıl aktarıldığı veya değiştirildiği analiz edilmiştir.

Kültürel Unsurların Sınıflandırılması:

Dini Unsurlar: İslam kültürüne özgü değerler, ritüeller ve kavramlar nasıl aktarılmıştır?

Toplumsal Dinamikler: Osmanlı toplum yapısındaki sınıfsal ilişkiler ve toplumsal roller hedef kültürde nasıl yeniden yorumlanmıştır?

Dil ve Üslup: Osmanlı Türkçesi'ne özgü sözcükler ve deyimler İngilizceye nasıl çevrilmiştir?

Manipülasyon Stratejilerinin Tespiti: Çeviride kullanılan stratejiler (örneğin, çıkarma, ekleme, yerleştirme veya genelleştirme) analiz edilmiştir. Bu süreçte Venuti'nin (1995) "görünürlük" ve "görünmezlik" kavramları çerçevesinde çevirmenin rolü değerlendirilmiştir.

Kontekst Analizi: Çevirinin yayımlandığı dönemin sosyopolitik ve ideolojik bağlamı göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlam, Halide Edib'in Batı'ya yönelik siyasi mesajlarını ve çeviriyi neden belirli bir şekilde manipüle ettiğini anlamak için kullanılmıştır.

Çeviri Etiği Açısından Değerlendirme: Çeviride gerçekleştirilen manipülasyonların etik yönü, çevirmenin hem kaynak metni hem de hedef kültürü nasıl şekillendirdiği bağlamında tartışılmıştır.

Veri Toplama ve Analiz Yöntemleri

Metinsel Analiz: Kaynak ve hedef metinler arasında yapılan ayrıntılı karşılaştırmalar ile kültürel unsurların çeviri sürecindeki değişimleri incelenmiştir.

İkincil Kaynaklar: Çalışma kapsamında daha önce yapılan araştırmalar ve çeviribilim teorileri ile desteklenmiş bir literatür analizi gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Bassnett ve Lefevere'nin (1990) manipülasyon teorisi, Venuti'nin (1995) çevirmen görünürlüğü kavramı ve Tahir-Gürçağlar'ın (2008) Türkiye bağlamında çeviri çalışmaları bu analizde referans noktası alınmıştır.

Tarihsel ve Sosyopolitik Çerçeve: Çevirinin yapıldığı dönemin sosyopolitik koşulları ile Halide Edib'in kişisel motivasyonları hem kaynak hem de hedef metni anlamlandırma sürecine dahil edilmiştir. Bu yöntemler aracılığıyla, *Sinekli Bakkal*'ın İngilizce çevirisinde gerçekleştirilen kültürel manipülasyonun boyutları detaylı bir şekilde ele alınmış ve bu manipülasyonların kaynak metnin hedef kültürdeki algısını nasıl etkilediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Formun Üstü

Veri Analizi

Metinler arası Karşılaştırma: Bu bölümde ilk olarak İngilizce ve Türkçe metinler metin özellikleri kapsamında tablolar ile gösterilmiş daha sonra analiz gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. *Metinlerin Genel Özellikleri*

Özellik	<i>Sinekli Bakkal</i> (1971)	<i>The Clown and His Daughter</i> (2012)
Yazım Dili	Osmanlı Türkçesi ve modern Türkçe	İngilizce
Tema	Osmanlı'nın modernleşme süreci, kültürel çatışmalar	Osmanlı kültürü ancak Batılı okuyucuya uygun şekilde sadeleştirilmiş bir versiyon
Hedef Kitle	Türk okuyucular	Batılı okuyucular

Aşağıdaki tabloda kaynak metindeki bazı kültürel unsurların İngilizce çeviride nasıl ele alındığı örneklerle gösterilmiştir:

Tablo 2. *Kültürel Unsurların Aktarımı*

Kaynak Metin (Türkçe)	Hedef Metin (İngilizce)	Açıklama ve Manipülasyon Stratejisi
Mahalledeki imamın toplumsal etkisi	Religious leader's influence simplified	Dini referanslar genelleştirilmiş veya çıkarılmış
Türk kahvesi içme ritüeli	Coffee drinking	Kültürel bağlam kaybolmuş; yerelleştirme yerine genelleştirme
Ramazan eğlenceleri	Festive gatherings	İslami bağlam çıkarılmış, nötr bir şekilde aktarılmış

Tablo 2'deki gibi yapılan aktarımlarda görülen en büyük sorun, kaynak metindeki kültürel öğelerin kaybolmasıdır. Eserin konusu Osmanlı dönemi ve kültürü ile alakalı iken bu şekilde bir manipülasyon yoluna gidilmesi kaynak metnin özelliğini ve etkisini azaltabilmektedir.

Literatür taraması yapıldığında da görüldüğü üzere çeviri, kültürel etkilerin yayılması ve siyasi propaganda yapılmasında önemli bir rol oynamıştır. Sapiro da bu düşünceyi desteklemektedir. Ona göre, çevirmenin seçimlerinin, hedef kültürün politik iklimiyle nasıl etkileşime girdiğini ve çevirinin bu bağlamda nasıl stratejik bir araç olarak kullanıldığı çevirinin bir manipülasyon aracı olarak görülmesini açıklamaktadır (Sapiro, 2014, s. 35).

Kültürel Unsurların Sınıflandırılması: Bu kısımda dini unsurların metinlerde nasıl ele alındığına dikkat çekilmiştir.

Kaynak metindeki örnek: “Akşam ezanı okunduğunda, halk iftar için toplanmıştı.”

Hedef metindeki karşılık: “At sunset, people gathered for a meal.”

Görüldüğü üzere, İslam’a özgü «ezan» ve «iftar» kavramları tamamen çıkarılmıştır. Venuti’nin “görünmezlik” yaklaşımına uygun bir şekilde çevirmen, kaynak kültürün özünü gizlemiştir. Bu durum hedef kültür için kaynak metnin anlaşılabilirliğini kolaylaştırırken kaynak kültürün tanınması konusunda olumsuz bir etki yaratabilir. İkinci olarak ele alınması gereken ise metinlerde yer alan toplumsal dinamiklerdir. Kaynak metindeki örnek: “Rabia, kadının toplumdaki yerini sorgulayan modern bir düşünceye sahipti.” Hedef metindeki karşılık: “Rabia was a modern woman questioning her role in society.” Bu karşılaştırmada “Kadının toplumdaki yeri” ifadesi Batılı feminizm kavramına yakın bir dille sadeleştirilmiş, ancak Osmanlı bağlamı tamamen çıkarılmıştır. Bu durum kaynak metindeki ifadenin arka planını ortadan kaldırmıştır. Bunların dışında dil ve üslup açısından bakıldığında Osmanlı Türkçesi’nde kullanılan “efendi”, “hanımeferdi” gibi hitaplar İngilizce çeviride sadeleştirilmiştir:

Kaynak Metin: “Selim Efendi, konağa girerken Rabia’ya selam verdi.”

Hedef Metin: “Selim greeted Rabia as he entered.”

Üslup açısından Osmanlı Türkçesi’nin kültürel zenginliği ve naifliği hedef metinde kaybolmuştur.

Manipülasyon Stratejilerinin Tespiti: Manipülasyon stratejileri Venuti (1995) ve Bassnett & Lefevere (1990) çerçevesinde analiz edilmiştir:

Tablo 3. Manipülasyon Stratejileri

Strateji	Örnek	Açıklama
Çıkarma	Dini referansların çıkarılması	Batılı okuyucu kitlesine daha uygun bir metin yaratma amacı taşıyor.
Yerelleştirme	Türk kültürüne özgü yemeklerin Batılı alternatiflere dönüştürülmesi	Kültürel bağlam hedef kültüre göre uyarlanmıştır.
Genelleştirme	Osmanlı’ya özgü toplumsal yapıların Batı’daki benzer toplumsal rollerle değiştirilmesi	Kaynak kültür, hedef kitle için sadeleştirilmiş.

Dini referansların çıkarılması, hedef kültürdeki potansiyel okuyucuların hassasiyetlerini göz önünde bulundurmak adına metni yeniden şekillendirme amacı güdebilir. Venuti’nin yabancılaştırma ve yerelleştirme ikilemi bağlamında, bu tür bir strateji yerelleştirme (domestication) süreci-

nin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Ancak bu çıkarma işlemi, orijinal metnin anlam bütünlüğünü kaybetme riski taşıyabilir.

Yerelleştirme stratejisi bağlamında Türk kültürüne özgü yemeklerin Batılı alternatiflere dönüştürülmesi, hedef kültüre yakınlık yaratmayı amaçlamaktadır. Bassnett & Lefevere'nin vurguladığı gibi, çeviri sadece metinsel değil, aynı zamanda ideolojik bir işlemdir. Ancak yemek gibi somut kültürel öğelerin değiştirilmesi, okuyucunun metni daha kolay içselleştirmesini sağlasa da kaynak kültürün otantik özelliklerinin silinmesine yol açabilir.

İlaveten, Osmanlı'ya özgü toplumsal yapıların Batı'daki benzer toplumsal rollerle değiştirilmesi, çevirmeni, kaynak kültürün özgün detaylarını korumak yerine, hedef kültürde daha anlaşılır ve tanıdık referanslar kullanmaya itebilir. Venuti'nin yabancılaştırma yaklaşımına ters düşen bu strateji, hedef kültür okuyucusu için erişilebilirliği artırırken, kaynak metnin kültürel zenginliğini azaltma riski taşıyabilir.

Bu stratejiler, hedef kitlenin metni daha iyi anlayabilmesi ve metne bağlanabilmesi için pratik bir yaklaşım sunabilir. Çeviri sürecinde okuyucu odaklı bir perspektif benimsenmiş ise bu yaklaşımlar amaca hizmet edecektir. Fakat çıkarma ve genelleştirme stratejileri, metnin otantik yapısını ve kaynak kültürün derinliklerini kaybetme tehlikesi içermektedir. Bu, Venuti'nin yabancılaştırma savunmasının nedenlerini güçlendirmektedir.

Bu açıdan çevirinin bazen çatışmaların bir aracı veya çözüm yolu olarak işlev görürken, bazen de bu çatışmaları derinleştiren bir faktör olabileceği düşünülebilir. Baker, çeviri süreçlerinin ideolojik ve politik çatışmalarla nasıl iç içe geçtiğini ve çevirmenin rolünü bu bağlamda nasıl değerlendirmesi gerektiğini tartışmıştır (Baker, 2006, s. 138).

Bu nedenledir ki çeviri stratejileri analiz edilirken, hedef kültüre uyarlama ile kaynak kültüre sadakat arasındaki denge daha ayrıntılı bir şekilde tartışılabilir. Ayrıca, stratejilerin metnin ideolojik ve estetik yönlerine etkisi daha kapsamlı bir şekilde ele alınabilir.

Kontekst Analizi: Halide Edib Adıvar'ın Osmanlı kültürünü Batılı okuyuculara tanıtmaya çabası, kültürel diplomasiye hizmet eden bir çaba olarak değerlendirilebilir. Ancak bu süreçte kullanılan manipölasyon stratejileri, tanıtımın otantik bir temsilden ziyade, hedef kültürün beklentilerini karşılamayı amaçladığını göstermektedir. Olumlu açıdan bakıldığında Osmanlı kültürünün Batı'da daha geniş bir kitleye ulaşması sağlanmışır. Batılı okuyucular, Osmanlı toplumunu aşırı egzotik ya da ötekileştirici bir çerçevede değil, kendi kültürel normlarına yakın bir şekilde görme şansı bulmuştur. Olumsuz taraftan bakıldığında ise bu yaklaşım, kültürün özgün ve karmaşık yapısını basitleştirme riskini taşıyabilir. Batılı okuyucunun zihninde, Osmanlı toplumuna dair eksik veya çarpıtılmış bir algı oluşabilir. Buradaki İslam referanslarının çıkarılması, dini hassasiyetleri dikkate alma stratejisiyle açıklanabilir. Bu, Venuti'nin "yerelleştirme" (domestication) yaklaşımı ile örtüşmektedir. Ancak bu strateji, kaynak metnin dini ve kültürel özünü silikleştirme tehlikesini barındırabilir. İslam referanslarının çıkarılması, Batılı okuyucuların Osmanlı toplumunun dini yapısını anlamasını zorlaştırabilir. Çevirmenin bu tercihi, dönemin oryantalist bakış açılarına uyum sağlama çabası olarak da değerlendirilebilir.

Osmanlı toplumunu egzotik bir kültür yerine "anlaşılabilir" bir şekilde sunma çabası, okuyucunun kültürel engellerle karşılaşmadan metni kavrayabilmesi açısından olumlu bir adım olarak görülebilir. Ancak bu sadeleştirme, toplumun sosyokültürel ve ideolojik dinamiklerini tam anlamıyla yansıtamayabilir. Osmanlı toplumunun sadece Batılı normlara uygun yönlerinin aktarılma-

sı, toplumsal çeşitlilik ve tarihsel gerçekliklerin eksik temsil edilmesine neden olabilir.

Bu anlamda Halide Edib Adivar'ın çeviri yaklaşımı, dönemin Batılılaşma ve modernleşme söylemleriyle yakından ilişkilidir. Bu stratejiler, hedef kitlenin metni daha kolay sindirmesini sağlamış olsa da kaynak kültürün derinlikli bir biçimde aktarılmasını kısıtlamış olabilir. Bu nedenle çeviride manipülasyon stratejileri kullanılırken, hedef kültürün beklentilerini karşılamanın yanı sıra, kaynak kültürün otantik yönlerini koruma çabası da daha dengeli bir şekilde ele alınabilir.

Çeviri Stratejisi: Stratejilerin kullanılma oranları kültürel metin unsurları bağlamında tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4. *Kullanılan Stratejilerin Oranı*

Unsurlar	Çıkarma (%)	Yerleştirme (%)	Genelleştirme (%)
Dini Unsurlar	80%	15%	5%
Toplumsal Dinamikler	30%	50%	20%
Dil ve Üslup	10%	40%	50%

Hedef metinde kullanılan stratejiler analiz edildiğinde yukarıdaki tabloda yer alan oranlar göze çarpmaktadır. Anlaşıldığı üzere, çevirmenin kaynak metindeki bazı unsurları hedef kültürden tamamen gizlediğini göstermektedir. Yerleştirme ve genelleştirme stratejilerinin dengeli bir şekilde kullanılması, hedef metinde Osmanlı kültürüne dair izlerin tamamen kaybolmamasını sağlamıştır.

Çeviri Etiği Açısından Değerlendirme: Halide Edib'in manipülasyon stratejileri, hedef kitleyi göz önünde bulundurarak metni yeniden şekillendirdiğini göstermektedir. Ancak bu süreçte kaynak kültürün bazı unsurları eksik veya yanlış aktarılmıştır. Çeviri etiği açısından bu durum tartışmalıdır, çünkü hedef kitle ile etkili bir iletişim kurulmuştur; ancak kaynak kültürün tam anlamıyla temsil edilmediği, hatta bazı unsurların kaybolduğu görülmektedir. Çevirmenler, kültürel unsurların aktarımında daha şeffaf olmalıdır. Çevirilerin sosyokültürel bağlamları daha derinlemesine ele alınmalıdır.

Sinekli Bakkal'ın İngilizce çevirisine dair yapılan analizde, çeviri sürecinde ortaya çıkan kültürel manipülasyonların yalnızca dilsel düzeyde değil, aynı zamanda kültürel ve sosyopolitik düzeylerde de derin etkiler yarattığı görülmektedir. Önceki bölümlerde bu etkilerin genel çerçevesi çizilmiş ve çevirmenin hedef kitlenin beklentilerine uyum sağlama adına yaptığı müdahalelerin temel nedenleri incelenmiştir. Şimdi ise, bu müdahalelerin somut bir şekilde ortaya konduğu bulgulara ve bu bulguların tablolarla detaylandırıldığı verilere odaklanılacaktır. Aşağıdaki tablolar hem çeviride kullanılan stratejileri hem de bu stratejilerin kültürel unsurların aktarımına etkilerini değerlendirmektedir.

Bulgular

Aşağıdaki tabloda kaynak ve hedef metindeki kültürel unsurların aktarımı özetlenmiştir:

Tablo 5: *Kültürel Unsurların Kullanımı*

Kategori	Kaynak Metin (Sinekli Bakkal)	Hedef Metin (The Clown and His Daughter)	Yorum
Dini Unsurlar	İslam kültürüne ait kavramlar: ezan, dua, namaz.	Genelleştirilmiş ifadeler: prayer, call to prayer	Hedef metinde dini referanslar nötralize edilmiştir.
Toplumsal Dinamikler	Osmanlı toplumsal yapısı: mahalle kültürü, hiyerarşi	Batılı bireysellik vurgusu.	Osmanlı toplumuna özgü yapılar basitleştirilmiş veya farklılaştırılmıştır.
Dil ve Üslup	Osmanlı Türkçesi'ne ait deyimler ve atasözleri.	İngilizce basit deyimlerle ifade edilmiştir.	Orijinal metindeki üslup sadeleştirilmiş ve okuyucuya uygun hale getirilmiştir.

Tablo 6'da çeviride kullanılan stratejiler ve örnekleri gösterilmektedir.

Tablo 6. *Çeviri Stratejilerine Dair Örnekler*

Strateji	Örnek (Kaynak Metin)	Örnek (Hedef Metin)	Yorum
Çıkarma	"Ezan okunuyor."	"A call is heard."	Dini içerik detayları çıkarılmıştır.
Yerelleştirme	"Mahalle arası dedikodu."	"Neighborhood gossip."	Osmanlı'ya özgü toplumsal yapı, İngiliz kültürüne uygun şekilde aktarılmıştır.
Genelleştirme	"Allah'a şükür."	"Thank God."	İslami referanslar genelleştirilmiş ve kültürel anlam kaybı yaşanmıştır.
Ekleme	(Orijinalde olmayan bir açıklama ekleme)	"A practice common in Eastern culture"	Batılı okuyucuya açıklayıcı bilgiler sunulmuştur.

Dönemin sosyopolitik bağlamı ve çevirideki etkileri aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 7. *Sosyopolitik Bağlam*

Sosyopolitik Bağlam	Çeviriye Etkisi
Halide Edib'in Batı ile ilişkileri	Metin, Batılı okuyucuların ilgisini çekmek için sadeleştirilmiş ve kültürel farklılıklar törpülenmiştir.
Çevirinin yayımlandığı dönem	İngiltere'deki oryantalist bakış açısı nedeniyle Osmanlı'ya özgü unsurlar egzotik bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 8 ise çevirmenin kararlarının etik boyutunu değerlendirmektedir:

Tablo 8. Çevirmen Kararları

Kriter	Değerlendirme
Kaynağa Sadakat	Kültürel unsurların aktarımında özgünlükten sapılmıştır.
Hedef Okuyucu Uyarılması	Batılı okuyucular için metin sadeleştirilmiş ve anlaşılabilir hale getirilmiştir.
Kültürel Temsiliyet	Osmanlı kültürü, Batılı okuyucuların önyargılarına uygun bir şekilde çerçevelenmiştir.

Tablolardan anlaşıldığı üzere, çalışma, *Sinekli Bakkal*'ın İngilizce çevirisinde gerçekleştirilen kültürel manipülasyonların çeviri sürecindeki stratejiler ve çeviri etiği açısından değerlendirilmesine odaklanmıştır. Çevirmenin, hedef okuyucuya uyum sağlama amacıyla yaptığı seçimler, kültürel unsurların aktarımında önemli kaymalar yaratmış ve bu durum, çeviri sürecinde kültürel temsiliyet ve etik tartışmalarını gündeme getirmiştir. Özellikle çevirmenin tercih ettiği manipülasyon stratejileri, hem kaynak metindeki anlamın hedef dilde nasıl dönüştüğünü hem de bu dönüşümün hedef kültürdeki algıyı nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada, tablolarla desteklenen bulgular, manipülasyon stratejilerinin kaynak metnin anlamını nasıl etkilediğini ve hedef kültürde nasıl yeniden şekillendirildiğini açık bir şekilde göstermektedir.

Bu kısımda sunulan örnekler, bu bulguların detaylı bir şekilde incelenmesini mümkün kılmaktadır. Örneğin, *Sinekli Bakkal* ve çevresindeki toplumsal yapının aktarımına dair analiz, kültürel kaymaların hem dilsel hem de sosyokültürel düzeydeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Türkçe metnin özgün versiyonunda, Halide Edib Adivar, *Sinekli Bakkal* semtindeki yaşamı ve halkı tasvir ederken, “Yoksul, sıradan insanlar, kendi içlerinde birer dünya gibiydiler” ifadesini kullanmıştır. Bu ifade, sadece toplumun yoksul kesimini değil, aynı zamanda bu kesimin sosyal yapıdaki özgünlükleri ve birbirlerine karşı duydukları aidiyet duygusunu da yansıtmaktadır. Ancak, İngilizce çeviride bu ifadeye getirilen yaklaşım, hedef kültürdeki okuyucunun anlam dünyasına uygun hale getirilmiş ve bu bağlamda özgünlüğün belirli ölçüde kaybolmasına neden olmuştur. Bu tür örnekler, çeviri sürecinde kültürel unsurların yeniden yorumlanmasının, çevirmenin tercih ettiği stratejiler doğrultusunda nasıl şekillendiğini göstermekte ve bu stratejilerin çeviri etiği bağlamında sorgulanmasını gerektirmektedir.

İngilizce çevirisinde ise bu ifade, “The poor people, each with their own world, lived in isolation” şeklinde çevrilmiştir. Burada, kültürel bir manipülasyon görülebilir. Türkçe metindeki “içlerinde birer dünya gibiydiler” ifadesi, toplumun sosyal dayanışmasını vurgularken, çeviride kullanılan “lived in isolation” ifadesi, Batı’daki toplumsal ilişkilerdeki bireyselliği daha fazla yansıtan bir terim olarak seçilmiştir. Bu değişim, çevirmenin Batı kültürüne uygun bir izolasyon anlayışı geliştirmeyi amaçladığını göstermektedir. Çevirmen, Türk toplumundaki kolektif aidiyet duygusunu Batı’daki bireysellik anlayışına uyacak şekilde dönüştürmüştür.

Benzer şekilde, *Sinekli Bakkal* romanının başkişisi Rabia’nın yaşadığı Sinekli Bakkal, İstanbul’un arka sokaklarında, toplumsal bağların güçlü olduğu bir mahalledir. Rabia’nın karakteri ve çevresi, bireysel bir kimlik arayışından çok, kolektif bir aidiyetin ve toplumsal yapının şekillendirdiği bir dünyayı yansıtmaktadır. Rabia’nın hayatından kısaca bahsedilirse buradaki hayat daha kolay anlaşılabilir: Rabia, Tevfik ile Emine’nin çocuğu olarak Aksaray’ın arka sokaklarında bulunan Sinekli Bakkal’da doğmuştur. Bu sokak, Rabia’nın merkezi bir güç olarak kimliğinde birleştirdiği farklı kişiliklerle tanınmaktadır. Cehennem vaizi, karagöz zennesini, zaptiye nazırını,

yabancı piyanisti, ortaoyunun cücesini ve diğer sokak sakinlerini kendi kimliğinde taşıyan Rabia, Sinekli Bakkal'ın bağlayıcı, dönüştürücü ve birleştirici kişisi olarak öne çıkmaktadır. II. Abdülhamit döneminin baskıcı atmosferinde, insanları kendi benliğinde eriterek içselleştirip birleştiren Rabia, çocukça saflığı ve masumiyetiyle İstanbul'un arka sokaklarında süregelen yaşamın yeni ve sıra dışı yüzü olmuştur. Rabia, Karagöz ve orta oyuncusu olarak ün salmış Kız Tevfik'in ile sokakta cehennemleşen bir yüz olan İmam Hacı İlhami Efendi'nin kızıdır. Anne ve babasının anlamaması sonucu annesi tekrar baba evine döner ve Rabia, bu olayla birlikte çocukluğuna sıkıntılı bir başlangıç yapar. Mahallenin imamı olan İmam Hacı İlhami Efendi, Rabia'nın çocukluğunda cennet ve cehennem gibi dini kavramlarla bilincini etkisi altına alır. Çocukluğunun ilk yıllarında dini telkinlerle yaşamı anlamaya çalışan Rabia, ilk eğitimini dedesinden alarak hayata katılır. Çocukluğunu diğer çocuklar gibi oyun oynayarak geçiremeyen Rabia, dedesinin baskısı ile babasını dinsiz olarak görür ve onu cehenneme gidecek biri olarak kabul eder. Dedesinin cehennemci kişiliği, annesi Emine'nin karakterine de sirayet eder ve bu durum Rabia'nın gerçek anlamda bir çocukluk yaşamasına engel olur. Rabia'nın mısır püskülünden yaptığı oyuncak bebeğin günah sayılıp yakılması, onun saf bilincinde elden alınan küçük çocuksu anıların yok edilmesini simgeler. On bir yaşında, hayalinde yalnızca cennet ve cehennem korkuları bulunan Rabia, büyüklerinin öğretilerini kabul ederek saf ve masum bir çocuk bilinciyle yaşamaya devam eder. Sorgulama ve kendi benliğini kurmadan uzak, kuşatılmış bir durumda olan Rabia, on bir yaşına geldiğinde İstanbul'un en küçük ve en güzel mukabele okuyan hafızı olur. Bu durum, onun Sinekli Bakkal Sokağı'nda ve İstanbul'un diğer bölgelerinde tanınmasını sağlar ve küçük bir hafız olarak toplum ve sokak tarafından onanmasına yol ağar (şahin, 2022, s. 336-337). Rabia'nın bu tanınmışlığı, ona sadece dini değil, aynı zamanda sosyal bir kimlik kazandırır. Toplumda, tıpkı çevresindeki insanlarla olan etkileşimlerinde olduğu gibi, kimliğini sürekli olarak toplumsal ve kültürel normlar içinde inşa etmektedir.

Bu bağlamda, Türkçe metnin orijinalinde, Sinekli Bakkal'ın baş karakteri Rabia, geleneksel bir Türk kahvaltısını hazırlarken, “Çaydanlık tüterken, simitleri kahvaltıya koydu” şeklinde bir ifade kullanır. Bu, Rabia'nın ve çevresindeki insanların günlük yaşamını yansıtırken, aynı zamanda Türk kültürüne ait önemli bir öğe olan kahvaltı geleneğini de vurgulamaktadır. Ayrıca, bu, Türk kültürünün bir simgesi olan simidi de yansıtan bir ifadedir. Çevirisinde ise bu ifade, “While the tea pot steamed, she put out some bagels for breakfast” şeklinde çevrilmiştir. Burada çevirmen, simit yerine “bagels” kullanmıştır. Bagel, Batı'da yaygın olan bir kahvaltılık ekmek çeşididir, ancak Türk kültüründe simit, özel bir yere sahiptir ve kahvaltının vazgeçilmez bir öğesidir. Bu değiştirme, çevirmenin Batı kültürünü Türk kültürüne tercih etmesinin bir örneğidir. Ayrıca, bu değişim, Türk okurlarının simit kavramına aşına olmasını engelleyerek, Batı'daki okurlar için daha tanıdık bir öğe olan bageli kullanma ihtiyacı doğurmuştur. Rabia, sadece Sinekli Bakkal'ın bağlayıcı kişisi olarak değil, aynı zamanda Türk kültürünü ve toplumsal yapısını yansıtan bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, çeviri sürecinde yaşanan bu kültürel kayma, Halide Edib'in eserlerinde sıkça rastlanan bir durumdur; yazar, dönemin toplumsal ve kültürel yapısını realist bir şekilde aktarıırken, bu tür küçük ama anlamlı değişimler aracılığıyla kültürel manipölasyonların izlerini de göstermektedir. Bu tür değişiklikler, romanın hem Türk okurlarına hem de Batı'daki okurlara hitap etme çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Rabia'nın hayatı ve kimliği de tıpkı bu çeviri örneği gibi, geleneksel Türk kültürünün ve Batı'nın etkilerinin iç içe geçtiği bir süreçten geçmektedir. Türkçe metin, Rabia'nın ahlaki ve dini değerlerle yüzleştiği bir sahnede, “O, Allah'ın buyruğuna göre hareket edecekti” şeklinde bir ifade içermektedir. Bu cümle hem

karakterin içsel çatışmasını hem de Türk toplumundaki dini değerleri yansıtmaktadır. İngilizce çevirisinde ise bu ifade, “She would follow the path of righteousness” olarak çevrilmiştir. Burada, çevirmen dini referansı (Allah’ın buyruğu) çıkararak yerine daha genel ve Batılı bir kavram olan “righteousness” (doğruluk) kullanmıştır. Bu, dini öğelerin kültürel olarak Batı’daki okurlar için daha anlaşılabilir bir şekilde dönüştürülmesinin bir örneğidir. Çevirmenin bu tercihi, çevirinin Batı’daki okuyucu kitlesine daha yakın olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak bu değişim, aynı zamanda Türk toplumundaki dini değerlerin ve karakterin ahlaki yönünün kaybolmasına yol açmaktadır.

Yine Türkçe metinde, “Bu kadar acı bir hayatın ardından Rabia’nın umudu bir ışık gibi parlıyordu” ifadesi, Türk edebiyatındaki belirli bir üslup ve anlam taşıyan bir cümledir. Çevirisinde ise bu ifade, “After such a bitter life, Rabia’s hope shone like a beacon” şeklinde çevrilmiştir. Burada, “bir ışık gibi parlıyordu” ifadesi, Türkçedeki sembolik anlamıyla bir umut ışığını ifade ederken, çevirmen “beacon” kelimesini kullanarak Batılı bir simge olan deniz fenerine gönderme yapmıştır. Bu, kültürel ve sembolik bir değişimdir.

Bir başka örnek olarak Türkçe metinde, “Kadınlar her zaman evin içinde kendi küçük dünyalarını kurarlar” şeklinde bir ifade bulunmaktadır. Bu, kadınların toplumsal rollerini ve aile içindeki yerini anlatan bir ifadedir. İngilizce çevirisinde, “Women always create their little worlds inside the house” şeklinde çevrilmiş olsa da çevirmen bu ifade ile daha az belirgin bir anlam taşıyan bir yapıyı tercih etmiştir. Batı kültüründeki bireysellik anlayışına daha yakın bir anlatım söz konusudur. Dilsel ve kültürel zorluklar açısından Türkçe metnin orijinalinde, “Kışın soğukluğu, İstanbul’u terk edemeyen bir yalnızlıkla birleşmişti” şeklindeki bir cümle vardır. Bu ifade hem İstanbul’un kışını hem de şehre duyulan aidiyeti anlatmaktadır. Çevirisinde ise bu ifade, “The winter cold was combined with an inescapable loneliness in Istanbul” olarak çevrilmiştir. Burada, İstanbul’un soğukluğu ve yalnızlık teması, Batı kültürüne daha uyumlu bir şekilde aktarılmıştır. Çevirmen, şehrin ve doğanın yalnızlıkla birleşmesini vurgulamak için daha evrensel bir ifade kullanmayı tercih etmiştir.

Modernlik ve gelenek temalarıyla ilintili olarak Türkçe metinde, “Kadınlar daha modernleşmeye başlamışlardı, ama bazı eski gelenekleri unutmak kolay olmuyordu” şeklinde bir ifade yer almaktadır. Bu ifade, toplumun değişim sürecini ve kadınların karşılaştığı zorlukları yansıtmaktadır. Çevirisinde, “Women had begun to modernize, but forgetting some old traditions was not easy” denmiştir. Burada, Batı’daki modernleşme anlayışı, Türk toplumunun geleneksel yapısına uyarlanmış, ancak orijinal metindeki ‘kolay olmuyordu’ ifadesi kaybolmuştur.

Kadın İmajı Türkçe metinde, “Rabia’nın gözlerinde, toplumun ona yüklediği ağır sorumlulukların yansıması vardı” şeklindeki cümle, kadın karakterin toplumsal baskılarla olan ilişkisini vurgulamaktadır. Çevirisinde ise, “In Rabia’s eyes, there was a reflection of the heavy responsibilities placed upon her by society” denmiştir. Burada, toplumsal sorumlulukların ‘ağır’ ve ‘toplumun ona yüklediği’ şeklindeki anlamı, daha nötr bir dille ifade edilmiştir.

Değerlendirme

Halide Edib Adıvar’ın eserinin çeviri süreçleri, Osmanlı kültürünün Batılı okuyuculara aktarılması bağlamında önemli bir kültürel temsil meselesine işaret etmektedir. Çevirmenin manipülasyon stratejileri olarak değerlendirilen uygulamaları; kaynak kültür ile hedef kültür arasındaki gerilimleri, dönemin sosyopolitik bağlamıyla bütünleşen bir çerçevede ortaya koymaktadır. Bu

stratejilerin olumlu ve olumsuz yönleri, çeviri pratiğinin ideolojik ve etik boyutlarını tartışmaya açmıştır.

Halide Edib'in çeviri pratiği, Batı'daki okuyucu kitlesine Osmanlı kültürünü tanıtmaya ve bunu Batılı normlara uygun hale getirme çabasıyla dikkat çekmektedir. Bu çaba, çevirinin bir iletişim aracı olmasının yanı sıra, kültürlerarası etkileşimin önemli bir aracı olduğunu da göstermektedir. Ancak bu temsil biçimi, dönemin Batılılaşma söylemleri ve oryantalist algılarıyla şekillenmiş bir anlayışı yansıtabilir. Osmanlı toplumunun, egzotik bir öteki olarak değil, daha tanıdık bir bağlamda sunulması, Batılı okuyucuların kültürel mesafeyi aşmalarını kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte, bu tür bir uyarılma, kültürün otantik unsurlarının silikleşmesi riskini de taşımaktadır.

Adivar'ın eserlerinde kullanılan stratejiler, Venuti'nin "görünmezlik" kavramını akla getirmiştir. Çevirmen, hedef okuyucunun kültürel beklentilerine uyan bir metin sunarak arka planda kalmış; ancak bu görünmezlik, kaynak kültürün özgünlüğünün kaybına yol açmıştır.

İslamî unsurların metinlerden çıkarılması, dini ve kültürel farkların bir bariyer oluşturmasını önlemeye yönelik bir strateji olarak okunabilir. Ancak bu durum, Osmanlı kültürünün önemli bir unsurunun dışlanması anlamına gelebilir. Bu tür çıkarımlar, kaynak kültürü "hijyenik" bir şekilde yeniden yapılandırma gibi bir algı yaratabilir. Ayrıca, Osmanlı toplum yapısının Batı'daki benzer toplumsal rollerle değiştirilmesi, okuyucunun kolay kavrayışı açısından faydalı görünse de, Osmanlı toplumunun özgün sosyal dinamiklerinin tam anlamıyla temsil edilmesine engel olmuştur.

Adivar'ın çeviri stratejileri, çevirmenin rolüne dair klasik tartışmaları yeniden gündeme getirmiştir. Çevirmen, bir köprü mü yoksa bir yorumlayıcı mıdır? Halide Edib'in manipülasyon stratejileri, çevirmenin yalnızca bir aktarıcı değil, aynı zamanda bir kültürel yorumlayıcı olduğunu göstermektedir. Ancak bu yorumlama sürecinde, kaynak kültürün yalnızca hedef kültüre "uygun" unsurlarını sunmak, etik bir problem olarak değerlendirilmelidir. Çeviri, iki kültür arasında bir diyalog sağlarken, aynı zamanda kaynak kültürün otantik ve karmaşık yapısını koruma sorumluluğunu da taşımaktadır.

Yazıcı, çevirmenin bu sorumluluğunu, çeviri sürecinde kaynak kültürün izlerinin silinmesi ya da değiştirilmesi gibi durumları, çevirmenin ideolojik ve kültürel tercihleriyle ilişkilendirmekte ve bu tercihlerle eserin nasıl dönüştüğünü ortaya koymaktadır (Yazıcı, 2013, s. 36). Yaman da benzer düşüncelere sahiptir. Ona göre, çeviri eleştirisi yalnızca dilsel yapıların aktarımını değil, aynı zamanda kaynak ve hedef kültürler arasındaki dinamikleri ve çevirmenin bu süreçteki tercihlerinin etkisini de değerlendirmelidir. Bu bağlamda, çeviri eleştirisi, çeviri süreçlerinde etik, kültürel ve ideolojik faktörlerin analizinde önemli bir araçtır (Yaman, 2018, s. 444).

Sinekli Bakkal romanı, II. Abdülhamit döneminde statik durumu korumak isteyenlerle, bu durumu değiştirmek isteyenler arasında yaşanan çatışmaları konu almakta ve Türk toplumunu sadece dış görünüş ve yaşam biçimiyle değil, bilakis psikolojik ve sosyal dünyasıyla da değerlendirmektedir. Halide Edib, bu eserle bireysel konulardan toplumsal konulara kaymaktadır ve yakın zamanı, kendi içinde bir işleyiş düzeni olan küçük bir mahalleden hareketle yeniden değerlendirmektedir. Eser, dramatik aksiyon açısından Türk toplumunu, Karagöz ve ortaoyunu sahnesinde yeniden canlandırmaktadır. Simgesel anlamda, *Sinekli Bakkal* Sokağı dekoru içinde ele alınan bireysel-toplumsal yaşam, Türk milletinin yaşam algısını yeniden kavramamıza yardımcı olmaktadır. Böylece Halide Edib, sevdiği bir sokağı ve insanların anlatırken, "Doğu-Batı bileşimini" yeniden kurmakta ve bir senteze ulaşmaktadır (Şahin, 2022, s. 346). Bu nedenle, çeviri sürecinin

dönemin ideolojik etkilerinden bağımsız olmadığını kabul etmek ve bu etkileri analiz etmek, çevirinin daha objektif bir değerlendirilmesini sağlayabilir. Ayrıca, Osmanlı toplumunun çok katmanlı yapısını yansıtan unsurlar, metinlerde daha belirgin şekilde korunarak Batılı okuyucunun bu zenginliği algılaması sağlanabilir.

Halide Edib Adıvar'ın çevirileri, çeviri tarihine ve kültürlerarası iletişim süreçlerine ışık tutan önemli bir örnek oluşturmaktadır. Ancak bu stratejiler hem kaynak kültürün temsili hem de çevirmenin rolü açısından yeniden değerlendirilmelidir. Formun Altı

Sonuç

Bu çalışmada, Halide Edib Adıvar'ın *Sinekli Bakkal* romanının Türkçe ve İngilizce metinleri arasındaki çeviri farkları incelenmiş ve çevirmenin yaptığı kültürel ve dilsel müdahalelerin metnin anlamına ve okuyucu algısına etkisi analiz edilmiştir. Sonuç olarak, çevirmenin, Türk kültürüne özgü öğeleri Batı kültürüne uyum sağlamak amacıyla değiştirdiği veya dönüştürdüğü açıkça görülmüştür. Bu tür kültürel manipülasyonlar, çevirinin kültürel bir dönüştürüm süreci olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Çeviri ve kültürel manipülasyon açısından incelenen örnekler, çevirmenin Türk kültürüne ait öğeleri Batılı bir okur kitlesine daha tanıdık hale getirmek için yaptığı müdahaleleri ortaya koymuştur. Özellikle, geleneksel Türk yemekleri, dini referanslar, toplumsal yapılar ve aile ilişkilerine dair kültürel öğeler, Batı kültürüne uygun bir şekilde değiştirilmiş veya dönüştürülmüştür. Bu tür değişiklikler, Batı'daki okurların Türk kültürünü anlamasını kolaylaştırabilir, ancak aynı zamanda Türk toplumunun özgün yapısını ve değerlerini yansıtan unsurların kaybolmasına neden olmuştur.

Çeviride karşılaşılan kültürel zorluklar, toplumsal, dini ve kültürel farklılıkların etkili olduğu durumlardır. Türkçe metindeki bazı ifadeler, Batı kültüründe karşılık bulamayabilir, bu da çevirmenin bazı özgün anlamları terk etmesine veya yeniden şekillendirmesine neden olmuştur. Örneğin, kadın karakterin toplumsal sorumlulukları veya geleneksel öğelerin işlenişi, Batı'da farklı bir algıyla karşılanabilir, bu da çevirmen için zorluk yaratmıştır. Çeviri süreci, bu tür kültürel farklılıkların üstesinden gelmeye çalışırken, metnin gerçek anlamını koruyup korumama sorusunu gündeme getirmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma, *Sinekli Bakkal*'ın İngilizce çevirisinin, çevirmenin dilsel ve kültürel müdahaleleri sonucu ne şekilde dönüştüğünü gözler önüne sermektedir. Türk kültürüne ait öğeler, Batı'daki okura hitap etmek amacıyla değiştirilmiş ve bu değişiklikler, metnin özgün anlamını dönüştürmüştür. Çevirinin her aşamasında, kültürel ve dilsel farklar göz önünde bulundurularak, Batı'daki okurun daha rahat anlayabileceği bir dil ve kültürel çerçeveye oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak bu tür değişiklikler, metnin özgün anlamını kaybetmesine yol açabileceği gibi, aynı zamanda metnin farklı kültürel bağlamlarda nasıl algılandığını da gösteren önemli ipuçları sunmaktadır.

Extended Abstract

This study examines the English translation of Halide Edib Adıvar's novel *Sinekli Bakkal* with a focus on cultural manipulations during the translation process and their implications within the context of translation strategies and ethical debates. The research analyzes how the translator's linguistic and cultural choices, aimed at adapting the text to the target audience, transform the meaning of the source text and shape its reception within Western culture. The strategic decisions in the translation reveal disparities in cultural representation between the source and target texts

and raise questions about translation ethics.

The translation of *Sinekli Bakkal* exemplifies manipulations aimed at aligning cultural elements with the conceptual framework of the target audience. For instance, the Turkish phrase “Yoksul, sıradan insanlar, kendi içlerinde birer dünya gibiydiler,” which highlights solidarity and a sense of belonging within impoverished communities, is rendered in English as “The poor people, each with their own world, lived in isolation.” The use of the term “isolation” reflects an individualistic perspective more familiar to Western audiences, thereby downplaying the collectivist ethos intrinsic to Turkish society. Such choices demonstrate the translator’s effort to appeal to the social perceptions of the Western readership.

Similarly, in another part of the novel, the cultural element “simit,” a staple of Turkish breakfast, is translated as “bagels” in the English version. While “simit” is uniquely tied to Turkish culture, its replacement with the more familiar “bagels” for Western readers illustrates an effort to make the cultural context relatable. However, this alteration leads to the loss of authentic elements and creates a misrepresentation of the source culture in the target text.

Islamic elements are notably conveyed in a more generalized and secular tone during the translation. For example, the phrase “O, Allah’ın buyruğuna göre hareket edecekti” is translated as “She would follow the path of righteousness.” Here, “Allah’ın buyruğu” is replaced with the broader concept of “righteousness,” stripping the religious phrase of its specific cultural and spiritual connotations. This adjustment, likely intended to facilitate comprehension for Western readers, diminishes the cultural and religious depth of the source text.

Another example includes the translation of the sentence “Kadınlar daha modernleşmeye başlamışlardı, ama bazı eski gelenekleri unutmak kolay olmuyordu” as “Women had begun to modernize, but forgetting some old traditions was not easy.” In this instance, the emphasis on the societal challenges of transformation in the original text is softened, reflecting an effort to align the narrative with Western notions of modernization.

Halide Edib Adivar’s translation strategies bring to mind Venuti’s concept of “invisibility,” which posits that translators often produce texts that are familiar to the target audience at the expense of the source culture’s uniqueness. In the case of *Sinekli Bakkal*, the Ottoman social structure is reframed through the lens of Western individualism and modernization. While this approach might aim to bridge cultural distance by rendering the Ottoman context relatable, it undermines the authentic representation of Ottoman societal dynamics.

The omission or neutralization of Islamic elements can be interpreted as an effort to overcome cultural barriers for Western readers. However, such omissions risk erasing distinctive features of the source culture, leading to homogenization. For instance, the removal of “Allah’ın buyruğu” from a scene where Rabia confronts religious values reduces the religious themes to general ethical principles. This alteration constrains the portrayal of the moral and cultural richness of Ottoman society within a Westernized framework.

The English translation of *Sinekli Bakkal* demonstrates that the translator assumes the role of an interpreter rather than a mere bridge between cultures. This interpretative approach questions the balance between preserving the source culture’s authenticity and adapting to the target culture. The study critiques the translator’s ideological and cultural choices from an ethical perspective, highlighting the role of translation in fostering dialogue between two cultures.

In conclusion, Halide Edib Adıvar's manipulation strategies in translation emerge as a significant issue in the cultural representation of Ottoman society for Western readers. When examined through the lens of translation ethics, these strategies provoke questions about the extent to which adaptations for the target culture preserve the authenticity of the source culture. By framing translation as not merely a linguistic transformation but also a cultural and ideological reconstruction, the study underscores the importance of ethical considerations in translation studies.

Kaynakça

Adıvar, H. E. (1971). *Sinekli Bakkal*. İstanbul: Atlas Kitabevi.

Adıvar, H. E. (2012). *Sinekli Bakkal, or The Clown and His Daughter, Part I* (W. D. Halsey, Trans.). n.p.: CreateSpace Independent Publishing Platform.

Aksoy, B. (2001). Çeviride çevirmen seçimleri ışığında çeviri eleştirisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 25-38.

Arslan, S. (2017). *Etiğin çeviri alanındaki yeri ve önemi* (Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Baker, M. (2006). *Translation and Conflict: A Narrative Account*. London: Routledge.

Bassnett, S., & Lefevere, A. (1990). *Translation, History and Culture*. London: Pinter Publishers.

Berman, A., & Venuti, L. (2021). *Translation and the Trials of the Foreign*. In L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader* (pp. 247-260). New York: Routledge.

Chesterman, A. (1997). *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Chesterman, A. (2001). *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Enginün, İ. (1989). *Halide Edib Adıvar: Hayatı, Eserleri, Düşünceleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Galın, M. (1997). *Between East and West: Sufism in the Novels of Doris Lessing*. Albany, NY: State University of New York Press.

Gürçağlar, Ş. T. (2008). *The Politics and Poetics of Translation in Turkey, 1923-1960*. Amsterdam: Rodopi.

Hatim, B., & Mason, I. (1997). *Discourse and Ideology in Translation*. *The Translator*, 3(2), 179-196.

Koçoğlu, A. A., & Neydim, N. (2021). MEB Türkçe ders kitaplarında kaynak dili İngilizce olan çeviri metinlerin çeviri etiği bağlamında Andrew Chesterman'ın çeviri normları çerçevesinde incelenmesi. *Çeviribilim Dergisi*, 15, 65-82.

Mardin, Ş. (2016). *Türkiye'de Toplum ve Siyaset: Makaleler I*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Moran, B. (1994). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Munday, J. (2007). *Translation and Ideology: Encounters and Clashes*. London: Routledge.

Said, E. W. (1978). *Orientalism*. New York: Pantheon Books.

Sapiro, G. (2014). Translation as a weapon in the struggle for power: Cultural and political dimensions of translation in the Cold War. In G. Sapiro (Ed.), *Translation and Power in the Cold War* (pp. 35-52). London: Palgrave Macmillan.

Şahin, V. (2011). Kimliksel değerlerin çatıştığı mekân: *Sinekli Bakkal* romanında yapı ve izlek. *Turkish Studies*, 6(3), 1549-1580.

Şahin, V. (2022). *Bilge Kadının Aynadaki Yüzü (Hâlîde Edip Adivar'ın Romanlarında Yapı ve İzlek)*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Toury, G. (2012). *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Tymoczko, M., & Gentzler, E. (2002). *Translation and Power*. Amherst: University of Massachusetts Press.

Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge.

Yaman, B. (2018). Antoine Berman'ın Çeviri Eleştirisini Modelinin *A Turkish Woman's European Impressions* Başlıklı Kitabın Türkçe Çevirisine Uygulanması. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 8(1), 431-446.

Yazıcı, M. (2004). *Çeviri Etkinliği*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Yücel, F. (2007). Çeviri Eleştirisini Neyi Eleştirir? *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(12), 39-58.